

O DISPUTĂ ROMÂNO - MAGHIARĂ, DIN ANUL 1861, PRIVIND PERSONALITATEA ȘI EPOCA LUI MIHAI VITEAZUL

IOACHIM LAZĂR

Fiecare manifestare științifică din domeniul istoriei ne oferă prilejul rememorării îndelungatului proces al luptei poporului român pentru unitate națională, evocării acestor conducători politici care s-au identificat până la sacrificiu cu interesele sale majore și au contribuit la realizarea acestei idei devenind eroi naționali. Între marile personalități ale istoriei naționale, rememorarea numelui și a faptelor lui Mihai Viteazul au constituit, constituie și vor constitui întotdeauna o mândrie pentru poporul român. Marele voievod, prin toate acțiunile sale politice, militare și diplomatice a urmărit, în mod conștient, realizarea unui stat puternic, pentru a se opune tendințelor de cucerire și dominație ale puternicilor săi vecini, Imperiul otoman, Imperiul habsburgic și Polonia.

Unirea celor trei Țări Române sub o singură cărmuire constituie o înfăptuire de o covârșitoare importanță în istoria poporului român, deoarece ea a fost cea dintâi realizare a unității politico-administrative a teritoriilor locuite de români. Stăpânirea lui de un an în Transilvania, unirea pentru moment a celor trei țări sub aceeași stăpânire românească, a constituit un început și a creat un precedent cu importante consecințe pentru viitor¹. Unirea politică a celor trei țări românești s-a destrămat odată cu moartea înfăptuitorului. “Căderea lui Mihai nu se datorează nici unor greșeli în politica lui socială sau națională, nici a unor greșeli militare; el a căzut pentru că n-a avut înăuntru o temelie economică a operei sale, iar în afara a fost victimă imperialismelor ce ne încunjurau, toate unite împotriva lui”². Stăpânirea lui Mihai ridică în fața nobilimii Transilvaniei grave primejdii, sociale și politice. Mai mult decât atât, ridică și sub aspect social și sub aspect politic o primejdie românească. Ura nobiliară împotriva țărănimii răzvrătită se deplasează tot mai insistent spre români, ia tot mai clar aspectul dușmăniei naționale. De toate realele este incriminată stăpânirea lui Mihai. În ochii nobilimii transilvăneni, Mihai e usurpatorul, tiranul, românul, schismaticul care

¹ D. Prodan, *Supplex Libellus Valachorum*, București, 1984, p. 110

² P. P. Panaiteșcu, *Mihai Viteazul*, București, 1936, p. 220

trebuie alungat. Purtătorul de cuvânt al atitudinii nobilimii maghiare este cronicarul Ștefan Szamosközy. Injuriiile sale împotriva românilor pe care îi numește “leneși din naștere, ticăloși, tâlhari”³, țintesc împotriva lui Mihai “spurcissimus tyranus”, care a plănuit în repetate rânduri nimicirea nobilimii⁴. Szamosközy rămâne un exemplu, multă vreme, și pentru alți cronicari maghiari. Ștefan Illésházy, vorbea la rândul său despre tiraniile și intențiile lui Mihai, care “voia să așeze Ardealul cu români, cetățile, dregătoriile de frunte, pe toate le-a împărțit românilor săi, încet, încet voia să ucidă pe toți domnii ardeleni”⁵. Un alt cronicar maghiar, Somogyi, accentuează ridicarea românilor în vremea lui Mihai Viteazul, care “prădau pe ungurii care le cădeau în cale, casele nobililor peste tot le-au ars, ori le-au pustiit, pe mulți i-au și ucis”⁶.

Textele locale transilvănene veneau în dezacord total cu cele externe, sau din Țara Românească, care-l preamăresc pe Mihai și faptele sale. Denigrările personalității lui Mihai Viteazul s-au prelungit până târziu în epoca modernă. O asemenea încercare de denigrare a încercat-o, în anul 1861, episcopul romano-catolic Ludovic Haynald, ceea ce a dus la o adevărată polemică în presa timpului.

Diploma imperială din 20 octombrie 1860, abroga administrația militaro-civilă instituită în Transilvania imediat după revoluția din 1848, și a proclamat sistemul liberal de guvernare. Diploma recunoștea autonomia Transilvaniei istorice și promitea acordarea legală a libertății și egalității politice a națiunii române. Atât Diploma cât și Patenta din februarie 1861, loveau și invalidau legile maghiare de uniune din 1848 și puteau fi folosite în lupta legală autonomistă a românilor ardeleni.

Punându-și mari speranțe în aceste acte, fruntașii românilor intră în acțiune imediat și înaintează Curții imperiale mai multe memorii prin care cer egalitatea în drepturi cu celealte națiuni din principat, reprezentarea românilor în toate organele legislative și executive de stat, proporțional cu numărul lor și cu suportarea sarcinilor statului. Între 1/13 și 4/17 ianuarie 1861 are loc Conferința națională de la Sibiu. Conferința a fost convocată prin cei doi înalți prelați, Andrei Șaguna și Alexandru Șterca Șuluțiu, care s-au adresat protopopilor și laicilor de confesiunea lor. Convocarea și desfășurarea Conferinței Naționale de la Sibiu a constituit un adevărat eveniment politic, întrucât de la sfârșitul anului 1849 nu mai avusesese loc nici o adunare politică chemată să ia în discuție probleme atât de vaste și de acute⁷. Conferința va fixa poziția politică a românilor față de noul sistem de guvernare, de principiile și de normele sale de reprezentare. În aceste condiții se declanșează o uriașă activitate politică a întregii națiuni române din principat, de la organele locale la cele centrale,

³ D. Prodan, *op. cit.* p. 115

⁴ *Ibidem*

⁵ *Ibidem*

⁶ *Ibidem*

⁷ V. Netea, *Lupta românilor din Transilvania pentru libertatea națională (1848-1881)*, București, 1974, p. 165-166

pentru obținerea de drepturi și preluarea funcțiilor din administrația de stat. Anul 1861 a fost caracterizat ca fiind punctul culminant al acțiunilor politice românești din perioada de după revoluția pașoptistă, până la Memorand⁸.

Conferința regniculară de la Alba Iulia s-a desfășurat în zilele de 11–12 februarie 1861 și ea urma să stabilească normele de reprezentare ale naționalităților în viitoarea dietă. Aristocrații maghiari adunați la Cluj au protestat împotriva convocării conferinței și au răspândit zvonuri că “românii s-ar fi înarmat, în scop ca să lovească pe unguri”⁹. Atât Șaguna cât și Șuluțiu s-au văzut nevoiți a îndemna pe aderenții lor să se abțină de la orice manifestații “chiar și la cele de bun sosit la Alba Iulia”¹⁰. În 11 februarie s-a deschis mult așteptata conferință a naționalităților și confesiunilor transilvăneni, la care, din partea românilor au fost invitați Alexandru Șterca Șuluțiu, Andrei Șaguna, Ioan Alduleanu, Ioan Bran, Paul Dunca, Dimitrie Moldovan, Augustin Pop și Augustin Ladai.

Cercurile politice românești au fost surprinse îndeosebi de neconvocarea lui Barițiu la o asemenea conferință și, totodată, de absența lui Axente Sever, Iosif Hodoș, Elie Măcelariu și Dr. Ioan Rațiu, care avuseseră un rol esențial în pregătirea și în dezbatările Conferinței de la Sibiu și care se bucurau de o largă popularitate în sânumul societății românești¹¹. Lucrările conferinței s-au ținut în palatul episcopiei romano-catolice, al cărei titular, episcopul Ludovic Haynald, se afla printre delegații maghiari și au fost prezidate de către cancelarul Francisc Kemény. Lucrările conferinței s-au desfășurat pentru români, chiar de la început, sub semnul unor maridezamăgiri, fiindcă în cuvântul său de deschidere cancelarul Kemény a anunțat că aceasta nu are competența de a adopta anumite soluții și propunerii cu privire la rezolvarea situației naționalităților din Transilvania și nici asupra componenței viitoarei diete sau a unei noi legi electorale, ci numai de a înregistra, cu titlu consultativ, propunerile individuale ale celor convocați.

Și mai multă surprindere și chiar indignare, le-a provocat cuvântarea episcopului Haynald care, vorbind în numele delegaților maghiari, a declarat că aceștia consideră inutilă orice consfătuire sau consultare asupra autonomiei Transilvaniei, aceasta fiind unită cu Ungaria de la 1848, pe baza votului Dietei de la Cluj, și că nu mai poate fi vorba de nici o nouă dietă transilvăneană și de nici o lege electorală. Deși reprezentanții numai prin 8 delegați, față de 24 ai maghiarilor și 8 ai sașilor, români își expun poziția stabilită în Conferința de la Sibiu prin celebrul discurs al mitropolitului Alexandru Șterca Șuluțiu. El își pronunță discursul în limba română, afirmând că români văd în conferință convocată din ordinul împăratului nu numai recunoașterea din partea acestuia a autonomiei Transilvaniei, ci și uniunea votată de către dieta din Cluj, fără

⁸ S. Retegan, *Eforturi și realizări politice ale românilor din Transilvania în anii premergători dualismului, în România din Transilvania împotriva dualismului austro-ungar*, Cluj-Napoca, 1978, p. 47

⁹ G. Bariț, *Părți alese din Istoria Transilvaniei pe 200 de ani în urmă*, vol. III, Ediția a II-a, Brașov, 1995, p. 181

¹⁰ V. Netea, *op. cit.* p. 169-170

¹¹ *Ibidem*, p. 171

consumămantul națiunii române, ca fiind anulată și un fericit prilej de a se pune, prin ea “fundamentul la o înfrățire și amicitie eternă între toate conlocuitoarele națiuni”¹². Punctul de la care a plecat și în jurul căruia s-a axat discursul lui Șuluțiu a fost cel cunoscut de români, că “fără naționalitate nu e cu puțină nici o libertate adeverată”¹³.

Alexandru Șterca Șuluțiu aduce în sprijinul afirmațiilor sale o serie de argumente istorice: “Ce bătălie grandioasă ati dobândit voi vreodată - întreba mitropolitul – care să nu o fi reportat regii Ungariei sau principii Transilvaniei cu însușitele cu voi arme și ale românilor, și încă în proporțiunea copiosului lor număr?”¹⁴. Factorii care au dus la “deplina subjugare a națiunei noastre românesci și la jefuirea ei de toate drepturile nu numai civile și politice, dar și omenesci și la degradarea românului la stat de dobitoc și la lucru de vânzare, precum și la totala proscriptiune a națiunei și a bisericiei românesci, au pus coroana fanatismul cel neîndurat al reformatiunii”¹⁵, care în “istoria omenimei și a legislațiunei antice transilvane, pururea vor rămâne ca o pată neagră, nespălată și grețioasă”¹⁶.

Apoi, mitropolitul Șuluțiu explică cum cea mai mare parte a nobilimii române a fost silită să se maghiarizeze. “Aristocrația cea înaltă română ca să nu-și piardă, în persecuționea cea religiunaria, cu drepturile politice și civile, și bunurile sale a fost silită a trece cu totul la religiunea catolică sau reformată și prin aceasta a se uni și contopi în națiunea maghiară”¹⁷, devenind cel mai mare inamic al românilor. Vorbind despre persecuțiile la care au fost supuși români, Șuluțiu spune: “Capii românilor cei politici și cei bisericești erau în temniță și cu bătăi tirane, numai pentru acea maltratați, că urmău bisericei orientale”¹⁸. Alexandru Șterca Șuluțiu asigură participanții celorlalte națiuni că națiunea română cele întâmpilate voiește “a le da vecinicei uitări și a încheia pe baza egalelor drepturi cu toate sororile sale națiuni colocuitoare și mai cu seamă cu nobila națiune maghiară, una viață politică nouă și una eternă amicitie și frăținătate”¹⁹. Referindu-se la cuvântările episcopului Haynald și ale comitelui Teleki, Alexandru Șterca Șuluțiu le consideră “înfrumusețate cu toate florile și arta retorică” și care încearcă cu toate puterile să ne determine “să primim

⁸ S. Retegan, *op.cit*, Cluj-Napoca, 1978, p. 47

⁹ G. Barit, *op.cit*, vol. III, Ediția a II-a, Brașov, 1995, p. 181

¹⁰ V. Netea, *op. cit.* p. 169-170

¹¹ *Ibidem*, p. 171

¹² *Ibidem*, p. 173

¹³ George Barit, *op. cit.*

¹⁴ Cuvântarea Esc. Sale Domnului mitropolit Aleșandru Șterca Șuluțiu la conferințele din Alba Iulia, în *Foaia pentru minte, inimă și literatură*, nr. 7/15 febr. 1861, p. 54

¹⁵ *Ibidem*, nr. 8/ 22 febr. 1861, p. 59

¹⁶ *Ibidem*

¹⁷ *Ibidem*

¹⁸ *Ibidem*, p. 60

¹⁹ *Ibidem*

toate legile, și cele electorale din 1848 ale Ardealului și ale Ungariei²⁰. Revenind la Diploma din octombrie 1860, Șuluțiu argumentează că “valoarea legilor din 1848 și a uniuniei Transilvaniei cu Ungaria, de nulă o au declarat”²¹. “Deci dară națiunea noastră română, cu mine dinpreună, rezemându-se cu toate puterile și lipindu-se cu toată inima de Diploma și manuscriptul împăratesc din 20 octombrie”..., declară “că nici uniunea Transilvaniei cu Ungaria dusă la deplinire prin terorism și în contra protestaționei noastre, națiunei române și întărิตă printr-un rege prea bun și îndurat, însă terorizat și de revoluțione din tronul său alungat, nici legile din anul 1848, nicidecăt nu le poate primi”²².

Cuvântarea mitropolitului Alexandru Șterca Șuluțiu a fost urmată de însufletitele aplauze ale deputaților români, aceștia dovedind o deplină solidaritate. Discursul lui Șuluțiu, prin conținutul său, prin ecoul pe care l-a stârnit și, mai ales, prin importanța pe care a avut-o în cadrul epocii, a fost comparată cu marele discurs al lui Simion Bărnuțiu din 1848²³.

După expunerea poziției maghiarilor, românilor și sașilor a urmat o discuție generală, în care delegații români, în frunte cu Șaguna, s-au declarat, pentru autonomie și noi alegeri, pe baza propunerilor făcute de adunarea de la Sibiu. Delegații maghiari au făcut aspre reproșuri celor doi prelați români, atât pentru îndrăzneala de a vorbi românește, cât și pentru poziția adoptată în legătură cu recunoașterea uniunii Transilvaniei cu Ungaria și a dietei din Pesta. Mai mult, episcopul Haynald îl amenință pe Șuluțiu cu Papa de la Roma și, deplasându-se la locuința mitropolitului român, i-a cerut textul discursului pronunțat în cadrul conferinței. Alexandru Șterca Șuluțiu l-a refuzat, spunându-i că “discursul se va publica în ziar, de unde îl poate avea și episcopu”²⁴. Tot la îndemnul episcopului Haynald, Francisc Leonhardt l-a obligat pe Iacob Mureșanu să publice împotriva mitropolitului Alexandru Șterca Șuluțiu, o nouă mustare referitoare la cuvintele rostite în Conferința din Alba Iulia, imputându-i “rătăcirea sa istorică”²⁵. Dar cea mai grea jignire adusă delegaților români s-a produs în timpul unui prânz fastuos organizat de către episcopul Haynald în cinstea tuturor participanților, a reprezentanților presei. Cu prilejul conferinței, episcopul Haynald a oferit două asemenea prânzuri în onoarea oaspeților, la care au participat în jur de 60-70 persoane, între care “oficiri militari și civili, toți deputații, reprezentanții și notabilitățile tuturor națiunilor, ba și jurnaliștii și corespondenții gazetelor transilvane, de toate limbile”²⁶. Din partea românilor au luat parte 6 deputați și reprezentanți ai națiunii române, în frunte cu Andrei Șaguna, redactorul Telegrafului român, alții doi-

²⁰ Ibidem

²¹ Ibidem

²² Ibidem, p. 61

²³ S. Retegan, *Dieta românească a Transilvaniei (1863-1864)*, Cluj-Napoca, 1979, p. 43

²⁴ G. Bariț, op. cit. p. 186

²⁵ Ibidem, p. 192

²⁶ I. Pleșa, *Personalitatea și acțiunile lui Mihai Viteazul comentate într-un studiu din anul 1861 al mitropolitului Alexandru Șterca Șuluțiu din Blaj*, în RA, nr. 3/1991, p. 301-310; Idem. *Un document din anul 1861, referitor la epoca și personalitatea lui Mihai Viteazul*, în *Dacoromania*, nr. 5/2000, p. 5-8

trei corespondenți ai *Gazetei Transilvaniei* din Brașov²⁷. Mitropolitul Alexandru Șterca Șuluțiu, după cele întâmplate, a refuzat să participe, pretextând că este bolnav. Conform obiceiului, gazda, respectiv episcopul Haynald, a toastat în sănătatea și fericirea cancelarului Kemény, a grofului Mikó, pentru episcopii tuturor confesiunilor²⁸. La rândul său, episcopul Șaguna a ridicat cupa cu vin, toastând în sănătatea gazdei. Când se desfășurau aceste toasturi, menite să îndulcă și apropie inimile unei de alta, episcopul Haynald, într-unul din ele spune următoarele: “În casa aceasta, adecă în rezidenția Episcopiei latine din Bălgrad, a locuit și Mihai Vodă, care au răsturnat această frumoasă patrie și aici aducându-i-se pe masă săngerosul cap al principelui și cardinalului Andrei Bathori și văzând acela că ochii săi sunt deschiși s-a spăimântat că și când i-ar fi zis cineva că maghiarul nu doarme”²⁹.

Fiind informat de către participanții la prânzul din palatul episcopal și din presa română și maghiară despre cele întâmplate, Alexandru Șterca Șuluțiu formulează o replică bine documentată, prin care să demonstreze adevărul istoric despe Mihai Viteazul și epoca sa. El redactează un consistent articol, bazat pe importante surse documentare, pe care-l intitulează “Mihai Vodă Viteazul într-un toast de la conferințele regnicolare de la Bălgrad”, pe care-l va publica în “Foaia pentru minte, inimă și literatură” din august 1861.

Mitropolitul Alexandru Șterca Șuluțiu, în afara de propriile păreri și cunoștințe, de tradițiile transmise pe cale orală din generație în generație, face o amplă documentare, studiind, pe lângă operele istorice ale lui Gheorghe Șincai și o serie de autori maghiari și sași, utilizând informațiile și aprecierile pe care le-a considerat netendențioase și cât mai aproape de adevărul istoric. Analizând modul în care a fost concepută replica la discursul episcopului Haynald, considerăm că el reflectă vizuirea generației române de la 1848, despre marele erou național. Chiar de la început, Șuluțiu remarcă inopportunitatea toastului lui Haynald iar numele lui Mihai Viteazul a căzut “ca și numele lui Pilat în Credeu”³⁰. Aceasta, cu atât mai mult cu cât numai o oră mai devreme națiunea română, în cadrul conferinței, se arăta dispusă a încheia “o vecinică frățietate cu națiunea maghiară”³¹. Alexandru Șterca Șuluțiu amintește proverbul, conform căruia “cu găvanul lingurii îți dă să sorbi și cu coada îți scoate ochii”³². Tot insul însă trebuie să priceapă, remarcă Șuluțiu, “că cei de altă naționalitate când voiesc a-si vîrsa veninul mâniei asupra românilor și a-i batjocori, în chip de oprobriu, le aruncă în față de Mihai Vodă tiranul și de Horia și Cloșca, deși românul are de a fi

²⁷ M. A., *Mihai Vodă Viteazul într-un toast de la conferințele regnicolare din Bălgrad*, în *Foaia pentru minte, inimă și literatură*, nr. 30 din 2 aug. 1861, p. 235-238 și nr. 31 din 19 aug. 1861, p. 243-245

²⁸ *Ibidem*

²⁹ *Ibidem*

³⁰ *Ibidem*

³¹ *Ibidem*

³² *Ibidem*

mândru cu Mihai Vodă, eroul cel vestit și mare, cui asemenea nu a multor națiuni istoria poate arăta”³³.

În ce privește încercarea Horii de a mânțui națiunea printr-o răscoală de sub jugul tiran al nemilostivilor săi apăsători, n-a fost “decât o consecință și o reacțiune prea firească, care firește totdeauna s-a obișnuit la toate popoarele..., a trage după sine tiranismul, despotismul și călcarea în picioare a dreptului omenesc și civil”³⁴.

Este adevărat că pe Mihai Vodă - sublinia mitropolitul Șuluțiu – unii istorici maghiari și sași, din ură națională și pentru că perfidia lor a pedepsit-o, îl descriu de cel mai tiran om și după aceștia “poate că și Escelentia Sa, cu mulți alții e în acea rătăcită opiniune și convingere”³⁵. “Pe aceștia – opinează Șuluțiu – suntem datori ai lumina folosind alte dezinteresate date istorice, nu de la români, ci de la maghiari și de la alți străini scriitori, nouă, în scrisorile lor lăsate”³⁶.

În primul rând trebuie remarcată legitimitatea domniei lui Mihai Viteazul în Transilvania, pe care a cuprins-o cu puterea armelor, dar și prin votul Dietei de la Alba Iulia din 20 noiembrie 1599, în cadrul căreia “nobilimea prin depunerea homagiului, jurământul după vechiul obicei, s-a recunoscut de domnitorul Ardealului”³⁷. Cu toate acestea nobilimea maghiară și sașii au fost aceia care în adunarea de la Turda, cu Csáki în frunte “s-au răsculat cu arme asupra lui Mihai Vodă și însoțindu-și sieși pe Basta, cel mai perfid om, în 18 septembrie 1600, la Mirăslău, l-au și biruit și l-au scos afară din Ardeal”³⁸. Apoi, perfidia lor nobiliei și-au încoronat-o prin închiderea soției și fiului lui Mihai, Pătrașcu, în cetatea Făgărașului și prin acea nemaivăzută tiranie pe care au făcut-o cu Baba Novac, cel mai vestit general al lui Mihai Vodă și cu preotul sărb Saski “pe care fără vină i-au fript de vii în mijlocul piațului din Cluj”³⁹.

Mitropolitul Alexandru Șterca Șuluțiu recunoaște că și Mihai Viteazul, ca și unii regi ai Ungariei sau principi ai Transilvaniei, a fost silit să fie aspru cu nobilimea și săsimea transilvană din cauza necredinței lor. Dar lui nu i se pot imputa răzbunările iobagilor, ale secuilor care sub Báthorești și-au pierdut vechile privilegii, sau cele provocate de gloatele lui Basta⁴⁰. Chiar dacă Mihai a poruncit să se aprindă Turda sau a lăsat să taiе pe huedineni, care cu o deosebită cruzime “au omorât pe toți dorobanții lui Mihai Vodă, cei încuartirați în orașul Huedin, și fără milă pe unii i-au îngropat încă de vii”⁴¹, cine se va mai mira? Cine să se mai mire dacă ostașii sărbi ai lui Mihai au săvârșit unele cruzimi contra maghiarilor pentru a răzbuna cruda moarte a preotului lor Saski?

³³ Ibidem

³⁴ Ibidem

³⁵ Ibidem

³⁶ Ibidem

³⁷ Ibidem

³⁸ Ibidem

³⁹ Ibidem

⁴⁰ Ibidem

⁴¹ Ibidem

Și totuși, răzbunarea lui Mihai Vodă pentru perfidia și vânzarea lui de către maghiari nu se poate compara în nici un chip cu răzbunarea lui Ioan Zápolya, care “prințând pe George Dozsa, cu pe fratele său Getzi sau Lukats, cu o mulțime de rebeli, cu groaznice și nemaiauzite chinuri ca să-și răzbune pentru vătămata nobilitate, i-au ucis”⁴². Apoi trupul lui Doja, ars pe un tron de fier, a fost dat ortacilor săi să-l mânânce, apoi tăiat “în patru părți și pe furci spânzurându-l”, iar pe soții săi “cu tot felul de suplicii, sfâșiați cumplit, i-au omorât”⁴³.

Răzbunarea lui Mihai Viteazul a fost mai omenoasă decât cea poruncită de către Dieta din Cluj, care pe Baba Novac și pe preotul sărb Saski, “în contra dreptului gintelor, i-au fript de vii și scoțându-i afară din cetate, lângă bastionul Săbăilor, de către Feleac, acolo au împlântat frigările, cu trupurile celea fripte”⁴⁴. Mitropolitul Șuluțiu remarcă cruzimile la care au fost supuși secuii de către Sigismund Báthory, care pe o parte dintre cei prinși i-a mutilat și așa “cu nasul și urechile tăiate” i-a lăsat să plece acasă, dar pe cei mai mulți i-a crucificat și i-a lăsat “agătați în cârlige, jumătate vii, alții măcelăriți sub loviturile roților celor puse în mișcare repede, prin un sfârșit horibile au plătit spiritul rebeliunei”⁴⁵. În ce privește uciderea lui Andrei Báthory, nu Mihai Vodă a dat prilejul acestei întâmplări, ci fratele cardinalului Sigismund Báthory, care cu tirania sa arătată “a întărâtat asupra sa și a fratelui său pe toată națiunea secuiască”⁴⁶. Mihai Vodă - arăta Șuluțiu - n-a poruncit să-l omoare pe Andrei Báthory, ci peste voia lui l-au omorât secuii din Ciuc⁴⁷. Voievodul român din contră, a arătat față de victimă cea mai mare compătimire și a dispus “ca trupul lui să-l caute și să îl aducă, pe care aflându-l și punându-i la trup capul, l-a îngropat cu pompă regească la Bălgad, mergând la prohodul lui, însuși în persoană, și Mihai Vodă”⁴⁸. Iar pe nobiliunguri prinși de secui nu i-a ucis, nici nu i-a ars de vii, precum a ars vestitul Csáki cu dieta nobililor din Cluj pe Baba Novac, cel mai vestit general al lui Mihai Vodă și pe Saski, preotul sărbesc “ci omenește i-a tratat și le-a dăruit libertatea, precum a făcut cu prinsul în bătaie și viu înaintea lui Mihai Vodă adusul general al oștirilor lui Andrei Bathori, Lupul Kornis”⁴⁹.

În multe din acțiunile sale - arăta Șuluțiu - Mihai Viteazul a fost îndemnat de către episcopul catolic Dimitrie Napragy, care, mănat de ambiții confesionale, voia să-i piardă pe nobili, mai ales pe cei reformați, dar voievodul, bine sfătuit de către episcopul ortodox al Bălgadului, Dimitrie, n-a acceptat ideea⁵⁰.

⁴² Ibidem

⁴³ Ibidem

⁴⁴ Ibidem

⁴⁵ Ibidem

⁴⁶ Ibidem

⁴⁷ Ibidem

⁴⁸ Ibidem

⁴⁹ Ibidem

⁵⁰ Ibidem

În comparație cu atitudinea lui Mihai - arăta Mitropolitul Șuluțiu – altfel s-au comportat nobilii și generalul Basta cu trupul lui Mihai, pe care l-au ucis mișește. Capul lui Mihai a fost pus pe un leș de cal, tăiate fâșii de pe trupul său, apoi l-au dat unui șerb și ca pe o persoană din celea mai mizeră l-au îngropat, maghiarii i-au pus la mormânt un batjocoritor citat⁵¹. Toți aceștia - scrie Șuluțiu – sunt niște mincinoși clevetitori “deoarece și ce a lucrat sau a vrut a face ceva mai aspru asupra maghiarilor sau a sașilor din Ardeal, a fost provocat parte prin perfidia acestora, parte amăgit cu retelele sfaturi ale episcopului latin, din Ardeal, Napragy”⁵².

“Mihai Vodă - concluziona mitropolitul Șuluțiu – pe lângă virtuțile acestea înalte, omenești și creștinești, are meritul cel mai strălucit și pentru toată creștinătatea și pentru toate națiunile; că el fiind pe timpurile acelea unul dintre cei mai eroi duci și apărători ai creștinătății și înfrângând cu multe strălucite învingeri reputata puterea și semetia turcilor care amerintia Europei întregi și creștinismului cu totală cotropire, a conferit de totul mult și la dezrobirea și emanciparea Ungariei și a Transilvaniei de sub tiranul jug turcesc, și la consolidarea și lățirea regimului austriac și peste acestea provincii”⁵³.

Replica lui Alexandru Șterca Șuluțiu se încheie cu un protest energetic împotriva tuturor acelora care îndrăznesc să calomnieze memoria marelui erou național al românilor. Cadrul în care s-a amintit numele lui Mihai Viteazul a fost total inadecvat, iar români participanți la prânz erau îndreptăți să ajungă la următoarea reflecție: “Bunul nostru ospătătoriu gazdă, cu găvanul lingurei ne dede să sorbim, da cu coada ne scoase ochii. Carnea ne-o împărți pe talere, iar zeama ei cea fierbinte ne-o aruncă în obraz și ne opări”⁵⁴.

Publicarea acestei replici de către mitropolitul Șuluțiu va înrăutăți relațiile sale cu conducătorii națiunii maghiare. În 8 septembrie 1861, cancelarul Kemény îi trimitea un avertisment “scris cu aroganță demnă de un mare vizir al unui sultan”⁵⁵, cum îl caracteriza George Barițiu. Alexandru Șterca Șuluțiu era făcut răspunzător pentru protestele și rezistența pasivă a poporului român opusă la măsurile arbitrage ale guvernului și îi imputa că din cauza acelei ținute a românilor, familiile maghiare, părăsindu-și locuințele lor, fug în alte părți⁵⁶. Mitropolitul român, deși cu sănătatea zdruncinată, i-a trimis un răspuns demn, în care a însirat mulțimea de “nelegiuiri, fapte arbitrage și brutalități comise de către autoritățile publice, de-a lungul și de-a latul țării asupra românilor”⁵⁷. Pe fondul acestor eforturi și sacrificii ale poporului român pentru afirmarea națională, rememorarea epocii glorioase și a personalității

⁵¹ Idem, Versurile epitafului conform anonimului de la Bălgard sunt: *Ille ferus, latro merus, et Nero verus, Canis atrox dacus, scelerum lacus, ille valachus*“

⁵² *Ibidem*

⁵³ *Ibidem*

⁵⁴ *Ibidem*

⁵⁵ G. Bariț, *op. cit.* p. 200

⁵⁶ *Ibidem*, p. 201

⁵⁷ *Ibidem*

marelui ctitor de țară care a fost Mihai Viteazul, a căpătat semnificația unui adevărat apel la luptă pentru realizarea idealului străbun⁵⁸.

Se confirmau afirmațiile de mai târziu ale marelui istoric Nicolae Iorga care scria: "După 1600 nici un român n-a mai putut gândi unirea fără uriașa lui personalitate, fără paloșul sau securea lui, ridicată spre cerul dreptății, fără chipul lui de o curată și desăvârșită poezie tragică"⁵⁹. Numele și figura lui Mihai Viteazul au devenit moștenire sacră în patrimoniul tuturor românilor. "Mihai – sublinia Grigore Tocilescu – a rămas pururea eroul național al tuturor românilor, simbolul de unire al fraților despărțiti de vitrega soartă și de vecinii cotropitori"⁶⁰.

UNE CONTROVERSE ROUMAINE – HONGROISE DE 1861 CONCERNANT LA PERSONALITÉ ET L'EPOQUE DE MIHAI VITEAZUL (RÉSUMÉ)

Parmi les grandes personnalités, la rémemoration du nom et des faits de Mihai Viteazul constitue une particulière fierté pour le peuple roumain. Souvent, le grand voivode a été présenté dans des couleurs sombres. Parmi ceux qui ont déshonoré le nom de Mihai Viteazul se compte aussi l'évêque catholique Ludovic Haynald.

En 1861, avec l'occasion de la conférence des nationalités qui a en lieux à Alba Iulia, dans le cadre d'un déjeuner solennel, Haynald, en toastant en l'honneur des invités, a mentionné le nom de Mihai Viteazul, en le présentant comme "un tyran et un destructeur de la patrie".

La réponse à ce qui a été avancé par l'évêque a été préparée par le métropolite Alexandru Șterca Șuluțiu et a été publiée dans le journal *Foaia pentru minte, inimă și literatură*. En se basant sur les nombreux documents et épreuves des chroniqueurs roumains et hongrois il a réussi de redonner la vérité historique en ce qui concerne Mihai Viteazul et son époque.

⁵⁸ I. Pleșa, *Personalitatea și acțiunile lui Mihai Viteazul...*, p. 305

⁵⁹ N. Iorga, *Istoria lui Mihai Viteazul pentru poporul român*, București, 1901, p. 16

⁶⁰ M. Mușat, I. Ardeleanu, *De la statul geto-dac la statul român unitar*, București, 1983, p. 162